

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

**РЕФЕРАТ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за темою:**

**«ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ПРОБЛЕМИ МОБІЛІЗАЦІЇ
ТА ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ»**

Виконавець:

Студент ЦЗВФН

Мойсєєв Михайло Сергійович _____

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач

Кир'язова Тетяна Олександрівна _____

Одеса – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Бюджет у сучасному його розумінні сформувався в результаті тривалого історичного процесу еволюції суспільства: трансформації натурального господарства в грошово-майнове, становлення держави, ускладнення економічного й фінансового життя. Бюджет вважається основою фінансової системи та її центральною ланкою у будь-якій державі, у тому числі й в Україні. Централізація коштів у Державному бюджеті має важливе економічне та політичне значення, тому як кошти які мобілізуються служать одним з головний знарядь перетворення в життя запланованих державою кроків. Це дає можливість маневрувати ресурсами, зосередити їх на вирішальні ділянки економічного та соціального розвитку, здійснювати єдину економічну та фінансову політику на території держави. Доходи Державного бюджету в сучасних реаліях потребують детального аналізу та заслуговують особливої уваги, адже вони становлять матеріальну базу існування держави, являють собою форму реалізації її завдань та функцій, а також утворюють фундамент добробуту населення.

Проблематика формування доходів бюджетів належить до найбільш розроблених напрямів сучасної вітчизняної фінансової науки та представлена публікаціями таких вчених, як В. Андрущенко, С. Буковинський, О. Василик, В. Гесць, В. Глущенко, В. Дем'янишин, І. Д'яконова, О. Кириленко, І. Луніна, Ц. Огонь, В. Суторміна, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інших. Проте, в сучасний момент, існують невирішені проблемні питання наповнення дохідної частини бюджету, які потребують подальшого дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей формування дохідної частини Державного бюджету України, виявлення проблем, обґрунтування шляхів оптимізації та визначення резервів зростання доходів бюджету.

Відповідно по поставленій меті було визначено такі **завдання**:

- дослідити теоретичні засади формування дохідної частини Державного бюджету України, в т.ч. економічну сутність, призначення, методи мобілізації доходів, їх склад, структуру та класифікацію;
- виокремити проблеми та визначити особливості формування дохідної частини Державного бюджету;
- провести моніторинг формування дохідної частини державного бюджету;
- визначити вплив факторів на формування доходів бюджету;
- дослідити та узагальнити зарубіжний досвід формування доходів бюджету;
- виявити пріоритетні напрями мобілізації та запропонувати шляхи збільшення дохідної частини Державного бюджету в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процес формування та виконання Державного бюджету України.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі формування дохідної частини Державного бюджету.

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи були використані аналітичний метод, метод статистичного аналізу, метод порівняння та узагальнення, метод групування даних, графічний метод, структурно-логічний метод, метод термінологічного аналізу, методи аналізу та синтезу, дедуктивний та індуктивний методи, методи горизонтального та вертикального аналізу, системний аналіз тощо.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи стали Конституція України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закони України, Постанови Кабінету Міністрів, інші нормативно-правові акти, звітність Міністерства фінансів України, Рахункової палати, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, підручники, монографії, посібники, Інтернет ресурси.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (77 найменувань) та 7 додатків. Загальний обсяг роботи становить 97 сторінки. Робота містить 9 таблиць, 23 рисунка.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, визначаються мета, завдання, предмет, об'єкт, інформативна база та методи дослідження. Основна частина складається із трьох розділів.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади формування дохідної частини Державного бюджету, у тому числі досліджено економічну сутність, призначення та методи мобілізації доходів, їх склад, структуру та класифікацію, визначено проблеми та особливості формування Державного бюджету.

У другому розділі проведено моніторинг формування дохідної частини Державного бюджету, визначено вплив основних макроекономічних показників на формування державного бюджету України.

У третьому розділі розглянуто зарубіжний досвід формування бюджету та можливості його імплементації у вітчизняну практику, а також запропоновано напрямки оптимізації та шляхи збільшення дохідної частини Державного бюджету.

У висновках сформульовано основні результати кваліфікаційної роботи.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, визначаються мета, завдання, предмет, об'єкт, інформативна база та методи дослідження. Основна частина складається із трьох розділів.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади формування дохідної частини Державного бюджету, у тому числі досліджено економічну сутність, призначення та методи мобілізації доходів бюджету; склад, структура та класифікація доходів Державного бюджету, проблематика та особливості формування дохідної частини Державного бюджету.

У другому розділі проведено моніторинг податкових надходжень дохідної частини Державного бюджету, моніторинг неподаткових надходжень Державного бюджету, доходів від операцій з капіталом та трансфертів, а також вплив макроекономічних показників на формування доходної частини Державного бюджету.

У третьому розділі розглянуто зарубіжний досвід формування доходів бюджету, запропоновано напрямки мобілізації та шляхи збільшення дохідної частини державного бюджету України.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі бакалавра досліджена система наповнення дохідної частини Державного бюджету, проаналізована система показників бюджету, їх взаємозв'язок з макропоказниками економічного і соціального розвитку. Отже, на основі проведеного дослідження, можна зробити певні висновки щодо формування доходів Державного бюджету України.

1. Доходи бюджету розглядають як інтегровану сукупність економічних відносин, які виникають між державою, домогосподарствами та суб'єктами господарювання з приводу мобілізації фінансових ресурсів, що спрямовуються на забезпечення соціально- економічного розвитку, зокрема підвищення темпів економічного зростання країни та рівня життя й якості населення.

2. Відповідно до бюджетної класифікації доходи бюджету поділяються на податкові, неподаткові, доходи від операцій з основним капіталом, офіційні трансферти. Кожен із цих складників є вагомим, однак найбільш бюджетоутворюючим компонентом є податкові надходження.

3. Незважаючи на те, що велика кількість науковців працюють у напрямку вдосконалення процесу формування дохідної частини Державного бюджету, виявлення можливих резервів її збільшення, багато питань ще залишаються не вирішеними, а саме: проблема щорічного невиконання бюджету; недоліки у плануванні показників бюджету; прийняття Державного бюджету з дефіцитом та зростання державного боргу; наявність порушень та недоліків у формуванні доходів Державного бюджету, що викликані неналежним контролем за процесом формування дохідної частини бюджету; відсутнє чітке визначення складу доходів, що

закріплені за загальним та спеціальним фондами; проблема реалізації стратегічного планування на практиці; неефективна бюджетно-податкова політика; високе податкове навантаження; наявність тіньового сектору; нестабільна політична та економічна ситуація тощо.

4. Моніторинг дохідної частини Державного бюджету України свідчить, що в структурі доходів Зведеного бюджету України за останні роки переважають доходи Державного бюджету. На протязі 2016-2020 років спостерігається щорічне недовиконання плану за доходами окрім 2020 року. У 2019 році на невиконання дохідної частини вплинули такі чинники: зміцнення гривні, запровадження звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення на митну територію України сонячних батарей та вітрогенераторів, повільніше зростання імпорту (зокрема через зниження цін на природний газ та нафтопродукти), падіння виробництва тютюнових виробів, нижчі обсяги видобування природного газу.

5. Доходи Державного бюджету України за 2016 – 2020 роки мають тенденцію до зростання. Основним джерелом з наповнення дохідної частини Державного бюджету за вказаний період лягало на податкові надходження, частка яких коливається в розмірі від 79,0 % до 81,8 %. Податкові надходження бюджету, їх формування, розподіл та використання є важливим елементом системи бюджетно-податкового регулювання економіки, значення якої посилюється в умовах трансформації економічної системи.

6. У структурі податкових надходжень державного бюджету у 2020 році найбільшу питому вагу мали податок на додану вартість – 47,1%, акцизний податок – 16,2 %, податок та збір на доходи фізичних осіб – 13,8 %, податок на прибуток підприємств – 12,8%.

7. Другу розміром частку становлять неподаткові надходження – 19,8%. Доходи від власності та підприємницької діяльності у структурі неподаткових надходжень займають перше місце. Головним наповнювачем бюджету в розділі неподаткових надходжень «Доходи від власності та підприємницької діяльності» є Національний банк України. Найбільше серед дохідних джерел державного бюджету зросли кошти, що перераховуються НБУ відповідно до Закону України «Про Національний банк України» (частина прибутку до розподілу за попередній рік). Таке збільшення зумовлено не результатами діяльності НБУ, а запровадженням переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності, змін в обліковій політиці НБУ, що спричинило накопичення зобов'язань протягом цих років та їх перерахування до державного бюджету та перевиконання плану.

8. На рівень доходів державного бюджету впливають зовнішні та внутрішні фактори, які мають економічне, соціальне, політичне та національне спрямування. До зовнішніх факторів належать: зовнішній державний борг, рівень інтеграції у зовнішньоекономічний простір, рівень цін на енергоносії, рівень зовнішньої фінансової допомоги від іноземних держав і міжнародних фінансових організацій. До внутрішніх - рівень ВВП, рівень відсоткової ставки, внутрішній державний борг, рівень податкових ставок, курс національної валюти, рівень податкоспроможності населення та рівень інфляції. Значною мірою прогнозування доходів бюджету ускладнюють такі чинники, як: значні масштаби тіньової економіки; інфляція та інфляційні очікування; політична нестабільність у країні; нестабільність правового поля та неузгодженість законодавчих норм; неточність та часті зміни вхідних прогнозних параметрів; світові економічні кризи.

9. На основі досвіду зарубіжних країн визначено шляхи оптимізації та зростання доходів Державного бюджету. Для забезпечення зростання доходів бюджету необхідно розширювати та підвищувати ефективність виробництва. Важливе значення має дотримання платниками податків податкової дисципліни. Також доцільно посилити контроль і відповідальність за дотриманням бюджетного законодавства. Перевагу в наданні пільг необхідно віддавати підприємствам, як мають високі технології виробництва. Важливим фактором збільшення доходів бюджету є покращення умов інвестування, яке передбачає розвиток інновацій тощо.

10. Основні заходи, щодо вдосконалення мобілізації доходів Державного бюджету: дотримання принципу обґрунтованості планових показників доходів Державного бюджету,

активізація діяльності податкових органів щодо стягнення податкової заборгованості, підвищення ефективності податкового контролю в сфері використання податкових пільг; підготувати та прийняти законопроекти відносно скасування численних пільг, не пов'язаних із стимулюванням виробництва, зробити чіткі критерії їх надання; проста й доступна система оподаткування, контроль за дотриманням сплати податків; законодавчо ввести правила, відповідно з якими обмежити кількість змін до проекту бюджету, які можна вносити при його проходженні в Верховній Раді України, рамками корекції статей і об'ємів постатейних видатків без збільшення їх загальних об'ємів, без зміни рівня бюджетного дефіциту, ставок податків, відрахувань та зборів до бюджету; здійснити аналіз діючого законодавства з метою виявлення у ньому лазівок, які дозволяють на законних підставах не сплачувати податки; з метою зменшення заборгованості підприємств перед бюджетом, розробити та виконати комплекс заходів по стимулюванню внутрішнього попиту на продукцію українських підприємств; посилення мотивації вітчизняних виробників та формування для підприємств діючих економічних стимулів, сприятливих до сплати податків, рішуча відмова від тих податків, сплату яких важко контролювати.

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Мойсєєва Михайла Сергійовича

«Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та шляхи збільшення»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2021 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, трьох розділів, висновків.

У роботі розглянуто теоретичні засади формування дохідної частини Державного бюджету, у тому числі досліджено економічну сутність, призначення та методи мобілізації доходів, їх склад, структуру та класифікацію, визначено проблеми та особливості формування Державного бюджету. Проведено моніторинг формування дохідної частини Державного бюджету, визначено вплив основних макроекономічних показників на формування державного бюджету України. Розглянуто зарубіжний досвід формування бюджету та можливості його імплементації у вітчизняну практику, а також запропоновано напрямки оптимізації та шляхи збільшення дохідної частини Державного бюджету. Зроблено висновки.

Ключові слова: Доходи, доходи Державного бюджету, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансфери, макроекономічні показники.

ANNOTATION

qualification work for a bachelor's degree

Moiseiev Mykhailo Sergiyovich

«State budget revenues: problems of mobilization and ways to increase»

Odessa National University of Economics

Odessa, 2021

The qualifying work of the bachelor consists of an introduction, three sections, conclusions.

The paper considers the theoretical foundations of the revenue side of the State Budget, including the economic essence, purpose and role of revenues, their composition, structure and classification, identified problems and features of the State Budget. The formation of the revenue part of the State Budget was monitored, the influence of the main macroeconomic indicators on the formation of the state budget of Ukraine was determined. The foreign experience of budget formation and possibilities of its implementation in domestic practice are considered, and also the directions of optimization and ways of increase of a revenue part of the State budget are offered. Conclusions are made.

Keywords: Revenues, State budget revenues, tax revenues, non-tax revenues, revenues from capital transactions, transfers, macroeconomic indicators.